

■ انگلیسی‌ها پس از یک قرن آموزش روزنامه‌نگاری به گزینش دومرحله‌ای دانشجویی روی آورده‌اند.

■ دروس عملی و کارآموزی دوماهه (هفته‌ای یک‌روز) نیمی از ساعت درس هفتگی دانشجویان دوره فوق‌لیسانس روزنامه‌نگاری در انگلیس را تشکیل می‌دهد.

حسین افخمی

آموزش روزنامه‌نگاری در انگلیس

اولین کلاسهای آموزش روزنامه‌نگاری به شکل حرفه‌ای در سال ۱۸۷۷ میلادی در انگلیس تشکیل شد که جنبه عمومی و حرفه‌ای داشت. این دوره مقدماتی پس از ۱۳ سال در سال ۱۹۰۰ متوقف شد. به دنبال دو دهه وقفه این بار در سال ۱۹۱۹ دانشکده «کینگز کالج» وابسته به دانشگاه لندن دوره دوساله روزنامه‌نگاری را تأسیس کرد و به افرادی که موفق به گذراندن این دوره‌ها می‌شدند دیپلم روزنامه‌نگاری اعطا می‌نمود. ولی به عقیده صاحب‌نظران دوره‌های آموزشی این دانشکده نقش تعیین‌کننده‌ای در تأمین نیروی انسانی موردنیاز مطبوعات نداشت و دست‌اندرکاران این صنعت اغلب به‌طور مستقیم با استخدام فارغ‌التحصیلان دبیرستانی نیروی انسانی لازم را گزینش و تربیت می‌کردند. بروز جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۳۹ وقفه‌ای دیگر در آموزش این رشته بوجود آورد به طوری‌که آموزش روزنامه‌نگاری در دانشگاه خاتمه یافت تا اینکه در سال ۱۹۵۲ شورای ملی آموزش روزنامه‌نگاران (NTCJ)

با گذشت ۱۱۳ سال از شروع آموزش روزنامه‌نگاری در انگلستان، انتظار می‌رود اولین گروه از دانشجویان دوره کارشناسی این رشته سال آینده وارد بازار کار شوند!

پاسخ به این سؤال که علت این همه تأخیر بین احساس ضرورت آموزش روزنامه‌نگاران و مشارکت دانشگاه‌ها در این رشته چیست و آیا رابطه‌ای بین آموزش حرفه‌ای و دانشگاهی وجود دارد، دو محور عمده این نوشته را تشکیل می‌دهند. برای دستیابی به پاسخ این دو سؤال سعی شده است با نگاهی گذرا به پیشینه آموزش روزنامه‌نگاری - به‌خصوص مطبوعات - در این کشور، سیر تحولات آن و چگونگی انتقال از آموزش حرفه‌ای به دانشگاهی مورد بررسی قرار گیرد. نکته در خور توجه در این مورد آن است که انگلیسی‌ها برای سالیان دراز فقط به آموزش روزنامه‌نگاری در حرفه متقدم بودند و بر این اعتقاد آنچنان سخت و استوار پافشاری می‌کردند که نگرش آنان به «مکتب انگلیسی» شدت یافته بود. در پایان به وضع موجود آموزش روزنامه‌نگاری نیز در دانشگاه‌های این کشور اشاره می‌شود.

این مقاله به‌وسیله حسین افخمی دانشجوی دوره دکتری علوم ارتباطات دانشگاه لیدز برای رسانه تهیه شده است.

تأثیر محیط اجتماعی در پرورش روزنامه‌نگار

دانش و با فرض این که این دانش و آگاهی عموماً از طریق مراکز آموزشی میسر می‌شود، لذا فکر می‌کنم که روزنامه‌نگاری باید به عنوان دوره‌ای جداگانه بعد از طی سطوح آموزشی عالی مطرح شود. و علی‌القاعده با پایه دیپلم نمی‌توان روزنامه‌نگاری موفق شد.

خواه به تحصیلات تخصصی معتقد باشید یا کسب تجربه در طول کار حرفه‌ای، اصولاً چه مشخصاتی را برای ورود بسه دنیای روزنامه‌نگاری لازم می‌دانید؟

غیر از علم و تخصص، ورود به دنیای روزنامه‌نگاری مستلزم داشتن انگیزه، شجاعت و صراحت است. همچنین روزنامه‌نگار باید به معنای واقعی در میان جامعه خود اشتهار به آزادمندی و حریت داشته باشد. و این ویژگی بسیار مهمی است. اگر مطبوعات منادی آزادی هستند، روزنامه‌نگارانشان باید به نسبت در جامعه خویش مظهر عملی این شعار باشند.

به اعتقاد شما، مهمترین ویژگی لازم برای روزنامه‌نگار شدن چیست؟

به نظر بنده دو ویژگی مقدم بر هر چیز است: علم و آزادی. وجود هیچکدام را نمی‌توان در روزنامه‌نگار نادیده گرفت.

چه نوع آموزشهایی را برای دانشجویان رشته روزنامه‌نگاری ضروری می‌دانید؟

با توجه به مطالبی که عرض کردم برای دانشجویان رشته روزنامه‌نگاری در ایران، بیش از هر چیز تخصص (حداقل معادل لیسانس) در یکی از حوزه‌های علمی مثل جامعه‌شناسی، اقتصاد و غیره را لازم می‌دانم. یادگیری مسائل خاص روزنامه‌نگاری چندان وقتگیر و سخت نیست.

آنچه گفته شد مربوط به مفاهیم انتزاعی و مستقل از محیط اجتماعی بود. ولی باید دانست که یک عنصر مهم در پرورش روزنامه‌نگار موفق، محیط اجتماعی است.

عباس عبادتی، سردبیر روزنامه سلام.

روزنامه‌نگاری علم است یا هنر، یا آمیزه‌ای از هر دو یا...؟

هم علم است و هم هنر. و دارا بودن هر دو وجه، شرط ضروری برای ایفای نقش «روزنامه‌نگاری» موفق است. علم است به این دلیل که بدون شناخت مسائل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی نمی‌توان آنها را معرفی یا نقد کرد. هنر است، به این اعتبار که نحوه بیان مسائل به گونه‌ای که مورد توجه مخاطبین و افکار عمومی قرار گیرد و آنان را متأثر نماید مقتضی ویژگیهای خاصی است که همه آنها را نمی‌توان به واسطه آموزش فراگرفت. به ویژه که این روشها همواره در تحولند و روزنامه‌نگاران پیشرو، هرآن در پی نوآوری هستند. با این حال باید توجه داشت که آموزش هنر هم تا حدودی در حیطه علم قرار گرفته است. لذا می‌توان گفت که: روزنامه‌نگاری در ابتدا مستلزم داشتن دانش به معنای عمومی و تخصصی است. همچنین آگاهی و آموزش شیوه‌های فن روزنامه‌نگاری ضرورت دیگر است، و بالاخره داشتن انگیزه و قریحه و قوه لازم برای به‌کارگیری آموزه‌های این فن شرط دیگر موفقیت در این شغل است.

به نظر شما، تنها با ورود به دانشکده روزنامه‌نگاری، می‌توان روزنامه‌نگاری موفق شد یا برای شروع آموزش تخصصی، پیشینه‌ای لازم است؟

به نظر بنده آموزش روزنامه‌نگاری باید در مراحل بعدی آموزشهای دیگر قرار گیرد. همانطور که در پاسخ به سؤال قبلی گفتم، آموزش روزنامه‌نگاری، آموزش فنی برای طرح مسائل اجتماعی از طریق مطبوعات است، بنابراین در درجه اول باید فرد شایستگیهای لازم را برای شناخت و تحلیل پدیده‌ها پیدا کند، و این مهم میسر نمی‌شود مگر با کسب

مسئولیت تربیت‌کادر موردنیاز مطبوعات را به‌عهده گرفت. این شورا با حمایت مالی دست‌اندرکاران صنعت مطبوعات آموزش حرفه‌ای را با بازارآموزی افراد شاغل در مطبوعات شروع کرد و سپس به‌گرایش نیروهای جوان فارغ‌التحصیل از دبیرستانها در سنین زیر ۲۰ سال اقدام کرد و تربیت آنها را در ۱۰ دانشکده در مناطق مختلف تحت نظارت قرار داد.

پس از گذشت مدتی و به‌دنبال تصویب قانون جدید آموزشهای صنعتی و حرفه‌ای در سال ۱۹۶۴ علاوه بر این شورای آموزشهای مقدماتی روزنامه‌نگاری به‌صورت دوره‌های یکساله در مدارس حرفه‌ای نیز رواج یافت. فارغ‌التحصیلان این مراکز می‌توانستند برای ورود به مطبوعات، دوره‌های دوساله شورا را در یک‌سال طی کنند و سپس با اخذ گواهینامه حرفه‌ای به استخدام مطبوعات درآیند. به موازات این روش مطبوعات از بین لیسانسیه‌های سایر رشته‌ها، عده‌ای راگزینش و پس از دوسال کارآموزی و گذراندن امتحان زیر نظر شورا به استخدام درمی‌آوردند.

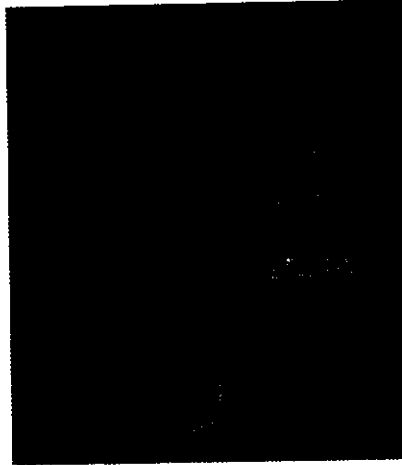
اولین دوره‌های عمومی دوساله زیر عناوین «مطالعات ارتباطی» و «مطالعات وسایل ارتباط جمعی» در سال ۱۹۶۸ تأسیس شدند. در این سال در واقع هم‌زمان نوعی انقلاب در عرصه آموزش عالی انگلیس رخ داد؛ یعنی دولت وقت با صدور اجازه تأسیس ۳۰ پلی‌تکنیک امکان دانشردن دوره‌های عمومی ارتباطات را نیز فراهم کرد. دوسال بعد شبکه رادیو-تلویزیونی بی.بی.سی نیز به تأسیس دوره‌های آموزش دوساله روزنامه‌نگاری برای تأمین کادر موردنیاز خود اقدام کرد و دانشجویان را از بین فارغ‌التحصیلان لیسانس و فوق‌لیسانس دانشگاهها انتخاب و آموزش می‌داد که این روند هنوز هم ادامه دارد.

سرسختی شورای روزنامه‌نگاران نسبت به حرفه‌ای ماندن آموزش و حرکت کنند دانشگاهها در پذیرش روزنامه‌نگاری به عنوان یک رشته دانشگاهی موجب شد که این موضوع به‌صورت یک مسأله هم در عرصه سیاست و هم از دیدگاه دانشگاهی مورد بررسی قرار گیرد. اُلیور بویدبارت (Oliver Boyd-Barrett) جامعه‌شناس آموزش و پرورش در یک بررسی همه‌جانبه که در سال ۱۹۷۰ به‌چاپ رسید، استدلال کرد که

روزنامه‌نگاری عملاً از شکل حرفه‌ای خارج شده است و به عقیده وی آموزش حرفه‌ای به تنهایی نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای شغلی کارکنان مطبوعات و دیگر کارکنان وسایل ارتباط جمعی جدید باشد. بارت در این بررسی نشان داد که در سال ۱۹۶۸ فقط کمتر از ده درصد از جمعیت ۲۰ هزار نفری شاغل در مطبوعات این کشور دارای مدرک دانشگاهی بوده‌اند و این فارغ‌التحصیلان طبیعتاً هیچکدام در دانشگاه در رشته روزنامه‌نگاری درس نخوانده بودند. وی در بررسی دیگری نشان می‌دهد که در سال ۱۹۷۸ میزان روزنامه‌نگاران شاغل با تحصیلات دانشگاهی به ۱۸ درصد افزایش می‌یابد و این درحالی است که در مطبوعات امریکاکسروه آموزش دیدگان دانشگاهی در این سال بالغ بر ۷۰ درصد بوده‌اند. ادامه این بحث و به‌دنبال آن گزارش کمیسیون سلطنتی درباره مطبوعات در سال ۱۹۷۵ (کمیسیون مکرگر) فکر تأسیس دوره‌های دانشگاهی در سطوح عالی را تقویت کرد.

چنین تحولی در آموزش عالی موجب شد تا دو دانشگاه سیتی (لندن) و ویلز (کاردیف) نیز دیپلم پیشرفته (PGD) روزنامه‌نگاری دایر کنند. شرکت‌کنندگان در این دوره‌ها در واقع از بین فارغ‌التحصیلان دوره‌های کارشناسی رشته‌های علوم اجتماعی و انسانی انتخاب می‌شدند. از آنجا که فارغ‌التحصیلان این دوره‌ها شانس بیشتری برای ورود به بازار کار را داشتند، شورای ملی آموزش حرفه‌ای روزنامه‌نگاران این دسته از فارغ‌التحصیلان را بعداً از برخی مفاد امتحانی از جمله ادبیات انگلیسی برای گرفتن گواهینامه حرفه‌ای معاف کرد. در دوره‌های دو دانشگاه مذکور علاوه بر دروس خبرنویسی، درست‌نویسی، صفحه‌بندی، تندنویسی و ویراستاری که به توصیه شورا تدریس می‌شد درسهای مدیریت عمومی، حقوق اساسی و حرفه‌ای و روزنامه‌نگاری تخصصی نیز در برنامه‌های آموزشی قرار گرفت.

چندسال بعد، در آغاز دهه ۱۹۸۰ پلی‌تکنیکها اقدام به تأسیس دوره‌های کارشناسی رشته‌های «مطالعات ارتباطی» و «مطالعات وسایل ارتباط جمعی» کردند که به‌صورت روزانه یا شبانه اداره می‌شد. همچنین اولین دوره فوق لیسانس روزنامه‌نگاری^۱ در سال ۱۹۸۲ در دانشگاههای کاردیف و سیتی

تأسیس شد و مفاد درسی این رشته‌ها بیشتر شبیه دروس دوره‌های PGD با افزودن دروس تستوریهی ارتباطات، جامعه‌شناسی وسایل ارتباط جمعی، سیاستهای ارتباطی و پایان‌نامه، بود. دروس عملی و کارآموزی دوماهه (هفته‌ای یکروز) نیمی از ساعات درسی هفته را پر می‌کرد. این دروس همچنان مفاد دوره فوق‌لیسانس روزنامه‌نگاری را تشکیل می‌دهد.

مراکز تحقیق قبل از مراکز آموزش

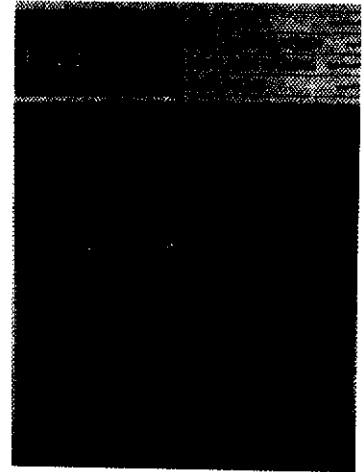
علیرغم حرکت بسیار کندی که در زمینه آموزش روزنامه‌نگاری و رشته‌های مشابه در علوم ارتباطات در دانشگاههای انگلیس دیده می‌شود، مراکز تحقیقاتی در این زمینه پیشینه بیشتری دارد. اولین مرکز تحقیقات دانشگاهی در سال ۱۹۵۹ زیر عنوان مرکز تحقیقات تلویزیون در دانشگاه «لیدز» تأسیس شد که از آن دو مطالعه اساسی زیر عنوانهای «تلویزیون و تصور» توسط نیامین و مک‌کوئل (۱۹۶۱) و «تلویزیون در سیاست» توسط بلوملر و مک‌کوئل (۱۹۶۸) برجای مانده است. مرکز تحقیقی دوم نیز همانطور که ذکر شد زیر عنوان مرکز تحقیقات ارتباطات اجتماعی در دانشگاه «لستر» ایجاد شد و سومین مرکز توسط دانشگاه بیرمنگام در سال ۱۹۷۱ زیر عنوان مرکز مطالعات فرهنگی به وجود آمد که انتشارات و تحقیقات آن منشأ تحول بزرگی در زمینه نگرش به روش‌های تحقیق در وسایل ارتباط جمعی و همچنین محتوای پیامهای ارتباطی بوده است. در پی تحقیقات اولیه این مرکز رشته مطالعات فرهنگی در دانشگاهها در مقاطع لیسانس، فوق‌لیسانس و دکترا بوجود آمد. از این سه مرکز که بگذریم بیش از ده مرکز مهم تحقیقی دیگر نیز می‌توان نام برد که در درون دپارتمانهای جامعه‌شناسی، سیاست،

روانشناسی، علوم تربیتی و ارتباطات از اواخر دهه ۱۹۷۰ تاکنون در دانشگاههای انگلیس تأسیس شده است. برای مثال مطالعات ارزشمندی که از دپارتمانهای جامعه‌شناسی در دانشگاههای گلاسگو، کیل و سیتی در زمینه شرایط حرفه‌ای روزنامه‌نگاران یا نحوه ارائه اخبار و نقش سازمانهای خبری قابل ذکرند.^۲

روزنامه‌نگاری در دانشگاهها

روند تغییرات در آموزش حرفه‌ای روزنامه‌نگاری به آموزش دانشگاهی که از اواسط دهه ۱۹۷۰ شروع شده بود از اوایل دهه ۱۹۸۰ به دانشگاهها و پلی‌تکنیکها سرایت کرده و به تدریج تا به امروز ادامه یافته است. دگرگونی عظیمی که در ساختار اقتصادی انگلیس در دهه ۱۹۸۰ و دوره حکومت ناچر صورت گرفت دانشگاهها و وسایل ارتباط جمعی را هم شامل شد. بدین صورت که خودکفایی اقتصادی و سوددهی تجاری یکی از انگیزه‌های آموزشی در دانشگاهها شد و تأسیس رشته‌های دانشگاهی تابعی از بازار تقاضا گردید. ضمناً به موازات این سیاست علمی، صنعت مطبوعات و وسایل ارتباط جمعی الکترونیک نیز با ورود تکنولوژی جدید (کامپیوتر) و آسانتر شدن مقررات نشر و تأسیس کانالهای رادیویی و تلویزیونی جدید رونق فراوانی یافت.^۳

هرچند در سالهای اولیه ورود کامپیوتر بسیاری از شاغلان مطبوعات به‌ویژه در امور حروف‌چینی بیکار شدند ولی در عوض نیاز به روزنامه‌نگاران در مطبوعات و واحدهای تبلیغاتی از جمله روابط عمومی‌ها چندین برابر شد. لذا چنین رشدی در عرصه بازار کار گسترش رشته آموزشی را در پی داشت و این روند سرانجام با ادغام نظام دوگانه دانشگاه و پلی‌تکنیک به یک سیستم آموزشی واحد که در سال ۱۹۹۲ صورت گرفت، تکمیل شد. از این‌رو فصل جدیدی در آموزش دانشگاهی روزنامه‌نگاری در انگلیس آغاز شد، به‌طوری‌که یک‌باره چندین دانشگاه و پلی‌تکنیک که قبلاً دپارتمانهای روزنامه‌نگاری یا ارتباطات داشتند برای اولین بار به تأسیس دوره‌های لیسانس روزنامه‌نگاری اقدام کردند. اولین گروه از دانشجویان این دوره اینک سال سوم تحصیل خود رامی‌گذرانند و تا چندماه دیگر فارغ‌التحصیل خواهند شد. باید صبرکرد و دید که بازار کار چگونه آنها را جذب می‌کند و آیا آموزش دانشگاهی توانسته نیاز مطبوعات و

سایر حرفه‌های ارتباطی را تأمین کند یا خیر؟
مواد آموزشی و روش تدریس

طول دوره لیسانس روزنامه‌نگاری سه سال است و دروس به چهارگروه عمومی، اصلی، تخصصی و عملی تقسیم می‌شوند. برای مثال دو دانشگاه سیتی و شفیلد که دوره‌های لیسانس روزنامه‌نگاری در دپارتمان روزنامه‌نگاری دایر کرده‌اند دارای دروس زیر می‌باشند: سال اول: در این سال به دانشجوی اصول روزنامه‌نگاری، تاریخ مطبوعات، تئوریهای ارتباطات و یکی از دروس ارتباطات و سیاست، ارتباطات و جامعه و یا روانشناسی ارتباطات و همچنین یک درس اختیاری در دپارتمان جامعه‌شناسی، اقتصاد، سیاست و یا روانشناسی تدریس می‌شود.

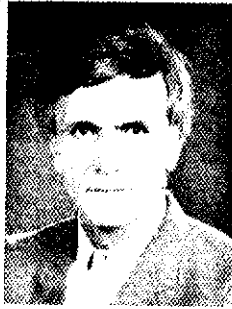
سال دوم: درسهای قانون مطبوعات، روزنامه‌نگاری مطبوعاتی و یا رادیو تلویزیونی، مسائل روز، کار عملی در مطبوعات و یک درس انتخابی برای مثال آمار، روش تحقیق، افکار عمومی و نظایر این قرار دارد.

سال سوم: مدیریت مطبوعات، روزنامه‌نگاری تخصصی، ویراستاری و پایان‌نامه که به صورت یک آنکت تهیه می‌شود و در آن استفاده از تکنیک مصاحبه درگردآوری مطلب و نگارش روزنامه‌ای مورد تأکید است.

گزینه‌های دانشجویان در رشته روزنامه‌نگاری اعم از مطبوعاتی یا رادیو تلویزیونی به صورت دو مرحله‌ای است. یعنی دارا بودن شرایط عمومی و مصاحبه می‌باشد. دانشجویان معمولاً از بین داوطلبان جوانی انتخاب می‌شوند که سن آنها بین ۱۶ تا ۲۰ سال می‌باشد و به علت رقابت شدیدی که در این رشته وجود دارد متقاضیان باید از نمره بالایی برخوردار باشند. البته با توجه به نوع دانشگاه و

وجود آزادی و کارکردی بودن مطبوعات و نیز جامعه صنفی روزنامه‌نگاران نقشی بسیار مهمتر از آموزش صرف روزنامه‌نگاری در پرورش روزنامه‌نگار موفق دارد، زیرا که این عوامل سبب می‌شود تا استعدادهای درخشان در زمینه روزنامه‌نگاری فعلیت یابند. جامعه‌ای

روزنامه‌نگار موفق پرورش می‌دهد که موقعیت روزنامه‌نگار از جهت حیثیت و تأثیر اجتماعی جایگاه ویژه‌ای پیدا کند، در غیر این صورت در جامعه‌ای که این افراد نه امنیت داشته باشند و نه تأثیر چندان، کم هستند کسانی که استعداد خود را در این مسیر به کار گیرند.

دانشگاه باید امکان کار عملی دانشجویان در روزنامه‌ها و صداوسیما را فراهم کند

- اسماعیل عباسی، دبیر سرویس شهری و محیط زیست روزنامه همشهری.

روزنامه‌نگاری علم است یا هنر، یا آمیزه‌ای از هر دو یا...؟

- روزنامه‌نگاری در واقع آمیزه‌ای از دانش و هنر است. این مفهوم را می‌توان در زیبایی و قدرت یک اثر که ضمن آگاهی بخشیدن به انبوه مخاطبان، آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد جست‌وجو کرد. چگونگی تهیه و بازتاب یک خبر یا گزارش به گونه‌ای که آماجهای موردنظر را برآورده کند، بستگی کامل به زیبایی بیان و میزان تأثیرگذاری آن بر مخاطبان دارد. بدیهی است که هنر به کارگیری واژه‌ها و عبارات و عرضه محتوای غنی و مناسب، به مفهوم آمیزه‌ای از هنر و دانش، پیام را به بهترین شکل ممکن در قالب خبر، گزارش و مقاله به مخاطبان انتقال می‌دهد.

به نظر شما، تنها با ورود به دانشکده روزنامه‌نگاری، می‌توان روزنامه‌نگاری موفق شد یا برای شروع آموزش تخصصی، پیشینه‌ای لازم است؟

- تجربه‌ای نزدیک به سه دهه آموزش روزنامه‌نگاری در ایران، نشان می‌دهد که درصد بالایی از دانش‌آموختگان این رشته، پس از فراغت از تحصیل به کار و حرفه‌ای غیر از روزنامه‌نگاری روی آورده‌اند. رویکرد، از سر تفنن و ناگزیری، به رشته روزنامه‌نگاری از علل مهم تغییر حرفه در این قبیل دانش‌آموختگان بوده است. این واقعیت از سوی دیگر بیانگر آن

است که به وجود انگیزه و ذوق باید به عنوان یکی از مهمترین عوامل در داوطلبان حرفه روزنامه‌نگاری نگاه کرد. به همین دلیل به صرف انتخاب رشته - به ترتیبی که در آزمون سراسری دانشگاهها اعمال می‌شود - نمی‌توان، بهترینها و بااستعدادترینها را برای روزنامه‌نگاری برگزید. علاقه‌مندان این رشته می‌توانند در یک آزمون نهایی با شمار محدودتری از پذیرفته‌شدگان مرحله نخست، توان و استعداد خود را برای ورود به رشته روزنامه‌نگاری بروز دهند. همچنین برای داوطلبانی که دارای پیشینه کار عملی در روزنامه‌ها هستند، باید امتیازاتی قائل شد. چونکه اینان با یک زمینه مساعد و انگیزه کافی به دنیای روزنامه‌نگاری روی آورده‌اند.

علی‌رغم اینکه به تحصیلات تخصصی معتقد باشید یا به کسب تجربه در طول کار حرفه‌ای، اصولاً چه مشخصاتی را برای ورود به دنیای روزنامه‌نگاری لازم می‌دانید؟

- پاسخ پرسش سوّم، گویاست. به اعتقاد شما، مهمترین ویژگی لازم برای روزنامه‌نگار شدن چیست؟

- فراتر از استعداد و انگیزه، دارا بودن تعهد، عشق به مردم و دانش عمومی وسیع و آشنایی کافی با یکی از زبانهای اصلی بین‌المللی می‌تواند یک فرد را برای پیوستن به حرفه مهم و حساس روزنامه‌نگاری آماده کند. منظور از استعداد و انگیزه، توان نوشتن، سرعت انتقال و هوش هم هست.

محل تحصیل این ضریب متفاوت است ولی در مجموع ظرفیت‌ها بسیار زود پر می‌شود. نحوه تدریس همانطور که ذکر شد به صورت تئوری و عملی می‌باشد. کادر آموزشی را دو گروه تشکیل می‌دهند. برای درسهایی مثل روزنامه‌نگاری عملی، تندنویسی، ضراحی و صفحه‌بندی، کامپیوتر، تولید برنامه‌های رادیو و تلویزیونی افراد با تجربه مطبوعات و تدریس سایر دروس را دانش‌آموختگان دانشگاهی به‌عهده دارند. ارزیابی دروس به شکل کار عملی از جمله تمرین‌های کلاس، مقالات و گزارشها و سرانجام امتحان نهایی که به صورت تشریحی می‌باشد انجام می‌گیرد. وزقه‌های نهایی زیر نظر هیأت ممتحنه که از خارج از دانشگاه می‌آیند تصحیح می‌شود و نمرات با نمرات کلاس جمع می‌شود. نمرات نهایی نباید از ۴۰ کمتر و جمع نمرات باید به ۵۰ برسد. (امتحان به صورت سؤالات تستی چهارجوابی یا کوتاه با پاسخ یک سطر برای هیچ درسی وجود ندارد).

همزمان با تأسیس دوره‌های لیسانس روزنامه‌نگاری بیش از ده دوره لیسانس با عناوین متفاوت ولی با مفاد درسی نسبتاً مشابه و اهداف شغلی متنوع‌تر در این مدت تأسیس شده است.^۲ این رشته‌ها معمولاً در دپارتمانهای ارتباطات، مطالعات فرهنگی و رسانه‌ها دایر شده‌اند. به طوری که تعداد دانشجویان ورودی این رشته‌ها در هر سال در سطح لیسانس بالغ بر ۱۵۰۰، در سطح فوق لیسانس به ۵۰۰ و دوره دکتری به ۱۰۰ نفر می‌رسند و مراکز آموزشی آنها در ۳۰ دانشگاه متفاوت پراکنده است.

تغییر دیگری که از نیمه دوم دهه ۱۹۸۰ به وقوع پیوست ورود دو درس جدید زیرعنوانهای «مطالعات ارتباطی» و «مطالعات رسانه‌ها» در سطح آموزش متوسطه در انگلیس

تقسیم‌بندی مطبوعات انگلیس

می‌باشد. دانش‌آموزانی که در این دو درس دارای گواهینامه از یکی از دو سطح پیشرفته یا عمومی باشند شانس بیشتری برای ورود به دانشگاه در رشته‌های علوم ارتباطات را دارند. بدین ترتیب ملاحظه می‌شود که سیر آموزش روزنامه‌نگاری در انگلیس از دوره‌های کوتاه‌مدت و با آموزش ضمن خدمت در مطبوعات شروع می‌شود، سپس با دوره‌های کوتاه‌مدت و میان‌مدت دانشگاهی ادامه پیدا می‌کند. اما با وقتهای مجدد بار دیگر به صورت حرفه‌ای و زیر نظر شورای روزنامه‌نگاران و در جهت تأسیس نیازهای مطبوعات به تدریج دوباره به دانشگاهها باز می‌گردد. دوره‌های دانشگاهی ابتدا به صورت تحقیقی در سطح فوق لیسانس پژوهشی و دکترای تحقیقی شروع می‌شود و سپس به دوره‌های تخصصی پیشرفته برای فارغ‌التحصیلان کارشناسی سایر رشته‌ها و فوق لیسانس می‌انجامد و سرانجام با گذشت بیش از یک قرن به تأسیس دوره لیسانس ختم می‌شود.

در پایان می‌توان به این جمع‌بندی دست یافت در انگلیس که از عمر مطبوعات آن بیش از سه قرن می‌گذرد و آموزش روزنامه‌نگاری در آن پیشینه‌ای بالغ بر یکصدسال دارد، تربیت نیروی انسانی از طریق دانشگاهها برای مطبوعات هنوز در مراحل نخستین است. با این حال وجود چنین رابطه ضعیفی بین مطبوعات و آموزش عالی را نمی‌توان دلیلی بر پایین بودن سطح تحصیلات روزنامه‌نگاران شاغل و یا عدم علاقه مطبوعات به نیروی تحصیل کرده دانست (به خصوص اینکه در طی دو دهه گذشته مطبوعات توانسته‌اند از طریق دوره‌های کوتاه و میان‌مدت و با استخدام تحصیل‌کردگان کارشناسی رشته‌های دیگر و آموزش حرفه‌ای به آنها این نقیصه را جبران

کنند) بلکه این مسأله بیشتر به جهت دشواری در تأسیس دوره‌های روزنامه‌نگاری در مقایسه با بسیاری از رشته‌های دیگر و همچنین پیچیدگی بازار کار بوده است. بهرحال تحولات سالهای اخیر نشانگر آن است که روزنامه‌نگاری هم می‌تواند در چارچوب دوره‌های آموزشی دانشگاهها تدریس شود، همان‌طور که این جدال صدساله بین دست‌اندرکاران مطبوعات در انگلیس و دانشگاههای این کشور به چنین نتیجه‌ای رسید. ضمن اینکه این روند مؤید آن است که تدریس روزنامه‌نگاری نمی‌تواند بدون توجه به نیاز حرفه‌ای و صرفاً به صورت تئوری باشد.

حاشیه:

۱. اولین دوره فوق لیسانس در رشته تحقیق در ارتباطات اجتماعی، در سال ۱۹۶۶ در دانشگاه «لستر» تأسیس شده است و هنوز در مرکزی به همین نام اداره می‌شود. به عقیده صاحب‌نظران برخی از انتشارات این مرکز از جمله انتشاراتیهای «ارتباطات و نظامها» (۱۹۷۰) و «ساختن خبر، توسط گولدینک و مرداک» (۱۹۷۸) تأثیر زیادی در لزوم آموزش دانشگاهی برای روزنامه‌نگاران داشت. ولی اولین دوره لیسانس ارتباطات، دوسال قبل دایر شد.

۲. کتابهای منتشر شده توسط دانشگاه گلاسگو عبارتند از: a. Bad News (1976), b. More Bad News (1980), c. Ready Bad News (1982), d. War and Peace News (1985)

و دانشگاه سیتی با کتابهای:

a. Journalist at Work (1970), b. International News Agency (1978), c. Lobby Correspondent (1972)

دانشگاه کیل با کتاب (1970) Sociology of Journalism هریک به شکلی ضرورت توجه دانشگاهها به آموزش روزنامه‌نگاری را یادآور شده‌اند.

۳. برای مثال رشته‌های زیر در دوره‌های لیسانس فوق لیسانس دهها دانشگاه دایر شده است که با روزنامه‌نگاری هم خانواده محسوب می‌شوند یا در آنها دروس روزنامه‌نگاری تدریس می‌شود و آینده شغلی مشابهی دارند. عناوین برخی از آنها به شرح زیر است:

Radio Journalism, Television Journalism, Newspaper Journalism, Periodical Journalism Science Journalism, International Journalism Journalism Studies, Media Studies, Communication Studies, Communication, Broadcasting, Communication and Society, Political Communication, Communication and Politics, Communication Policy, Communication Management, Communication and Technology.

	تعداد	کافی		عامه‌پسند		جمع	
		تیراژ	تعداد	تیراژ	تعداد	تیراژ	تعداد
مطبوعات ملی (سراسری)	روزانه	۲/۷۰۰/۰۰۰	۵	۹/۳۰۰/۰۰۰	۶	۱۱	۱۲/۰۰۰/۰۰۰
مطبوعات محلی	روزانه	۳/۰۰۰/۰۰۰	۴	۱۲/۰۰۰/۰۰۰	۵	۹	۱۵/۰۰۰/۰۰۰
رایگان (بادرآمدگهی)	روزانه	۸/۰۰۰/۰۰۰	۹۲	—	—	۹۲	۸/۰۰۰/۰۰۰
	هفتگی	۱۰/۰۰۰/۰۰۰	۸۰۸	—	—	۸۰۸	۱۰/۰۰۰/۰۰۰
	هفتگی	—	—	۲۷/۰۰۰/۰۰۰	۲/۰۰۰	۲۷/۰۰۰/۰۰۰	۲۷/۰۰۰/۰۰۰

در این جدول نشریاتی که توسط سایر کشورها در لندن چاپ می‌شود و یا مجلات هفتگی و ماهانه و یا نشریات تخصصی که توسط مراکز تخصصی و حرفه‌ای چاپ می‌شوند و تعداد عنوانهای آنها به ۶ هزار می‌رسد، منظور نشده است.